

Varför saknar Sverige språkstatistik?

Af Per-Åke Lindblom 9. september 2009 • I kategorien Sprogpolitik •

Tidigare i år kritiserade [EU:s expertkommitté](#) Sverige för att inte bedriva någon officiell statistikinhämtning vad beträffar regionala språk eller minoritetsspråk.

“Detta begränsar de svenska myndigheternas förmåga att planera och genomföra lämpliga åtgärder för skyddet och befrämjandet av dessa språk och gör det svårt för Expertkommittén att värdera om Sverige fullgör sina åligganden,” hette det i rapporten.

Kritiken är helt korrekt – Sverige saknar officiell språkstatistik, med grundskoleelever som det huvudsakliga undantaget. Nu skulle man tro att det av den anledningen överhuvudtaget inte görs några uttalanden om exempelvis antalet modersmåltalare av olika språk i Sverige. Detta är emellertid långt ifrån sanningen, och i själva verket florerar mängder av mer eller mindre ogrundade uppskattningar.

Eftersom Sverige saknar officiell språkstatistik, vet vi inte **ens** hur många som har svenska som modersmål. Det förekommer olika uppskattningar, alltifrån 81, 83, 85 procent till 90 procent av invånarna. Varje procentenhets skillnad motsvarar drygt 90 000 personer; mellan lägsta och högsta uppskattning skiljer det alltså mer än 800 000 människor.

Situationen är densamma för minoritetsspråken. Uppskattningarna av antalet talare av meänkieli, norrbottensfinska, varierar mellan 20 000 och 80 000. Antalet som talar samiska anges till mellan 5 000 och 20 000 personer. De finstaltalande pendlar mellan 70 000 och 450 000 människor. Talare av jiddisch anges som minst till 750 personer och som mest till 6 000, och uppskattningar av romanitalalande fluktuerar mellan 5 000 och 40 000 personer. I en del fall har vi alltså att göra med en faktor sex eller åtta mellan högsta och lägsta uppskattning.

När det gäller invandrarspråken, är läget aningen bättre, eftersom myndigheterna samlar in språkdata i åtminstone tre sammanhang: 1) grundskoleelevers hemspråk, 2) modersmål för deltagare i SFI (svenska för invandrare), och 3) modersmål för asylsökande. Dessa uppgifter är dock av begränsat värde eftersom de fångar in ganska små grupper. Större delen av invandringen består inte av asylsökande, alla nyanlända deltar inte i SFI-undervisning, och i inget av dessa sammanhang figurerar de inhemska minoritetsgrupperna. Äldre invandrargrupper har inte längre barn i skollåldern, varför det finns anledning att anta att exempelvis finska är underrepresenterat i skolstatistiken i jämförelse med språkets andel av totalbefolkningen.

Ibland laboreras med uppskattningar utifrån antagandet att de flesta utrikes födda också talar ursprungslandets språk, men detta kan i vissa fall leda helt fel. Alla som emigrerar från Turkiet eller Finland har inte turkiska respektive finska som modersmål. Bland utvandrare från dessa länder är tvärtom talare av syrianska/assyriska respektive svenska överrepresenterade i relation till befolkningsandelen. Detta tycks vissa svenska myndigheter inte ens känna till.

Situationen kan närmast beskrivas som tragikomisk. Tragisk såtillvida att svenska myndigheternas förmåga att planera och genomföra lämpliga åtgärder för att skydda och befrämja de inhemska språken och invandrarspråken liksom seriös vetenskaplig forskning försvåras. Komisk såtillvida att myndigheternas beslut att avstå från officiell statistikinhämtning inte har förhindrat allsköns spekulationer om antalet modersmåltalare av olika språk och att myndigheterna själva inte tvekar att delta i detta spekulerande – ibland med resultat som kan vederläggas med ett minimum av elementära bakgrundkunskaper.

Finns det något enkelt sätt att åtgärda problemet? Självfallet! Det enklaste är att registrera språktillhörighet i det folkbokföringssystem, som sköts av Skatteverket. I Finland kan man webbregistrera sitt modersmål och också ange önskat kontaktspråk hos Befolkningsregistercentralen, och därigenom vet man att 91,5 % av befolkningen i Finland har finska som modersmål och 5,5 % svenska. Exakt hur uppgiften eller frågorna ska formuleras av Skatteverket kan diskuteras. Det är möjligt att man kan gå längre eller vara mer precis än de finländska myndigheterna (vilket är fallet i exempelvis Kanada), men detta är inte huvudfrågan.

Svenska myndigheters ovilja att bedriva seriös inhämtning av språkstatistik går tillbaka till tidigt 90-tal och motiverades av den dåvarande kulturministern Birgit Friggebo i riksdagen:

”Det finns flera skäl till att man väljer att inte registrera uppgifter om enskildas modersmål eller etniska tillhörighet. Hänsynen till den personliga integriteten är ett viktigt skäl. Många av dem frågan berör är flyktningar. Det är angeläget att det ur allmänna register inte går att göra sammanställningar eller få ut uppgifter som kan hota deras eller deras anhörigas säkerhet.”

Personuppgiftslagen (1998:204) förbjuder uttryckligen *”behandling av [...] personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung”*. Men språktillhörighet är inte detsamma som *”rastillhörighet eller etniskt ursprung”*. Det hör också till saken att Finland nästan ordagrant har samma personuppgiftslag som Sverige. Den svenska personuppgiftslagen förbjuder visserligen registrering av *”politiska åsikter”* eller *”medlemskap i fackförening”*, samtidigt som det inte är otillåtet att publicera medlemsantalet i olika fackföreningar eller göra gallupundersökningar om befolkningens politiska sympatier. Och trots förbudet mot åsiktsregistrering har ändå Sverige fällt i Europadomstolen för att ha bedrivit sådan riktad mot enskilda medborgare. Samma personuppgiftslag medger för övrigt undantag *”för forskningsändamål”*. Europarådet genomför regelbundet undersökningar om modersmål och språkkunskaper i sina medlemsländer, och har t.o.m. via expertkommittén kritiserat Sverige för att ha underlåtit att genomföra tillförlitliga statistiska kartläggningar av de språk som talas i landet.

Seneste sprognyheder

4/5	Sprogforskerne fandt en skat i skoven politiken.dk
27/4	Lille indsats styrker små børns sprog www.dr.dk
26/4	Lad os komme det danske 'jantekomma' til livs politiken.dk
23/4	Ud med sproget - Berlingske Mener www.b.dk
20/4	Unikt runefund i centrum af Odense videnskab.dk

4/1	John Holm, Pioneer in Linguistics, Dies at 72 www.nytimes.com
10/8	Young women, give up the vocal fry and reclaim your strong female voice www.theguardian.com
20/5	Bill Funding Native Language Programs Passes mtpr.org
17/5	Sounds Of The Pilbara II: Songs In Language finishes recording - WAM - West Australian Music wam.org.au
13/5	Seven US Senators Introduce Bill to Promote Preservation of American Indian Languages - Native News Online nativenewsonline.net

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Sprogpolitik'

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Monica Scheuer til Jødiske efternavne
jane til Jødiske efternavne
InglêS til Sprogene i Mozambique
Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren?
Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?
Henrik Klindt-Jensen til Ded borriijnholmska måled

Artikler om

Man kan spekulera om motivet till varför den dåvarande regeringen motsatte sig officiell statistikinhämtning av språktillhörighet. Det talas om "flera skäl". Det enda skäl som anges är att uppgifter av detta slag skulle hota flyktingar och deras anhörigas säkerhet. Ingen säkerhetstjänst i världen har dock någon större nytta av hur många utvandrare från det egna landet som talar ett visst minoritetsspråk. Det är tämligen irrelevant information. Saddam Husseins säkerhetstjänst var inte intresserad av hur många irakiska medborgare, som fortsatte att prata kurdiska i Sverige. Den var intresserad av **vilka** som var politiskt aktiva, exempelvis i fråga om solidaritetsarbetet med irakiska Kurdistan eller för att störta Saddam Husseins regim. Förhandsinformationen fanns redan i Irak.

Det finns heller inget samband mellan inhämtning av språkstatistik och den språkpolitik som tillämpas i ett visst land. Stater som Kanada, Finland, Frankrike, Schweiz, Österrike, USA och Australien har styrelseskick liknande det svenska, och för alla språkstatistik utan att medborgarnas integritet anses vara hotad. Andra rättstater, såsom Belgien, Danmark, Italien, Japan, Norge, Portugal, Sydkorea, Tjeckien och Tyskland avstår – liksom Sverige – från att kartlägga sina befolknings språktillhörighet. Det gör heller inte regimerna i Eritrea, Iran, Kuba, Saudi-Arabien, Sudan och Zimbabwe, medan regimerna i Vitryssland, Vietnam och Kina har språklig eller åtminstone etnisk registrering av medborgarna. Graden av repression eller demokrati verkar helt enkelt inte ha mycket att göra med statens intresse för befolkningens språkförhållanden.

Det är naturligtvis viktigt för språkforskare liksom för myndigheters språkplanering och språkpolitiska ställningstaganden, att kunna utgå från en korrekt beskrivning av den språkliga verkligheten. Språkstatistik är också en förutsättning för att kunna planera till exempel behovet av äldreomsorg, sjukvårdsinformation, inköp av talböcker etc. för nationella minoriteter och olika invandrargrupper. Det är typiskt att de finskspråkiga synskadades intresseorganisation har kritiserat bristen på språkstatistik.

Ingen språkgrupp kan i det långa loppet tjäna på en överskattning eller underskattning av det verkliga antalet talare. Siffror är neutrala. Det är hur man tolkar sifferuppgifterna som är den springande punkten. Pitesamiska sägs ha 20 talare. Om officiell språkstatistik skulle bekräfta denna siffra, kan den antingen uppfattas som mycket alarmerande och att man måste göra något åt saken, att det är "kört" eller att det var på tiden. Men en av dessa tolkningar är inte automatiskt given.Det är för övrigt "kört", först när den siste modersmålstalaren dör ut, vilket skedde med eyak i Alaska januari 2008. Coeur d'Alene-stammen i Idaho, USA, som bara har tre-fem modersmåltalare av schitsu'umsh, försöker idag till exempel revitalisera språket.

Hellre än att föra en faktabaserad språkstatistik, uppmuntrar myndigheterna idag uppskattningar på lösa boliner. Detta hindrar självklart inte att enskilda forskare kan ha gjort helt korrekta uppskattningar, som stämmer med verkligheten. Uppriktigt sagt kan jag inte se en enda fördel med attavstå från inhämtning av officiell språkstatistik. Sammantaget innebär situationen att intellektuell hederlighet och sanningssökande **inte** premieras och inte heller bedöms ha någon större samhällsnytta.

Per-Åke Lindblom, [Språkförsvaret](#)

f. d. gymnasielärare i svenska och filosofi vid Brännkyrka gymnasium i Stockholm

(Denna artikel bygger på en tidigare artikel, som jag har skrivit tillsammans med Jean Azar, Lars-Nila Lasko, Refik Sener och Kaarlo Voionmaa. Artikeln har i olika versioner publicerats i runt ett dussintal svenska dagstidningar, tidsskifter och publikationer på nätet. Eftersom jag har gjort vissa tillägg jämfört med den ursprungliga versionen, är jag ensam ansvarig för denna version.)

Läs också:

- [Sprogrejsen](#) Språkresan er en ny svensk tv-serie på ialt otte afsnit om indvandrernes rejse ind i det svenske sprog. Den sendes på SVT1 søndage kl 22 og genudsendes tirsdage kl 11...
- [Språkförsvaret och kampen för en språklag i Sverige](#) Språkförsvaret är ett ideellt, partipolitiskt obundet nätverk. Språkförsvaret står språkpolitiskt på tre ben: 1) vi försvarar svenska språket, särskilt gentemot engelskans expansion; 2) vi förordar mångspråkighet och 3) mellannordisk språkförståelse....
- [Patentspråk i EU](#) I början av november i fjol rapporterade svensk press om att EU:s medlemsstater inte hade kunnat enas om patentspråken i EU. EU-kommissionen hade föreslagit att unionens patentspråk skulle vara engelska....
- [Slarvig danska?](#) När skandinaver samtalar kan de använda sitt eget modersmål: Om en svensk ställer en fråga till en dansk på svenska, så kan den i sin tur svara på danska. Det...

Tagget med: afroasiatiska sprog, aramæisk, Danmark, EU, Europarådet, Finland, finsk, indianersprog, indiske sprog, indvandrere, indvandrersprog, iranske sprog, jiddish, kurdisk, meänkieli, mindretal, minoritetssprog, modersmål, Norge, norrbottensfinska, på svenska, regionale sprog, revitalisering, romani, samisk, Språkförsvaret, Sprogpolitik, sprogstatistik, svenska för invandrare, Sverige, syriansk, tornedalsfinsk, uralske sprog

3 kommentarer

Tove Skutnabb-Kangas

14. september 2009 • 20:30

Många av oss föreslog redan i början på 1970-talet i Sverige att Statistiska Centralbyrån skulle börja samla in språkstatistik. Sven-Alur Reinans som då var ansvarig för den biten var positiv, men trots att förslaget upprepades flera gånger, blev det alltid nej, med flera olika typer av motiveringar: det var för dyrt, det skulle skada minoriteterna, osv osv. Frånvaron av statistiken användes sedan av både Skolöverstyrelsen (som det hette då) och Socialstyrelsen och massor med kommuner och skolor för att vägra upprätta modersmålsklasser och -grupper – man visste ju inte hur många barn det fanns i de olika språkgrupperna, och om det fanns behov för det, och i alla fall visste man inte om det skulle finnas barn om 3-4 år...

Svar

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogbort Sprogpolitik sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	Bogstavlyd
juni 2012	Dansk sprognævn
maj 2012	Den danske ordbog
april 2012	Dialekt.dk
marts 2012	dk.kultur.sprog
februar 2012	Korpus.dk
januar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
december 2011	Ordbog over det danske sprog
november 2011	Ordnat. Dansk sprog i ordbøger og korpus
oktober 2011	Sproget.dk
september 2011	Svenska Akademien
august 2011	Θ (Schwa.dk)
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	
december 2009	
november 2009	
oktober 2009	
september 2009	
august 2009	
juli 2009	
juni 2009	

maj 2009

april 2009

marts 2009

Per-Åke Lindblom

14. september 2009 • 23:19

Intressanta upplysningar. Två av undertecknarna, som båda talar minoritetsspråk, av den ursprungliga artikeln har agerat tidigare angående behovet av språkstatistik. Med tanke på att artikeln publicerades i så många publikationer i Sverige – av olika partifärg – misstänker jag att en attitydförändring kan vara på gång. Men säker kan man aldrig vara.

Svar

Ia

29. oktober 2009 • 12:51

Mycket intressant! Vill dock påpeka att rapporten inte alls publicerats av EU, utan av Europarådet.

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kräves)

E-mail (kräves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.